

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 865 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta'siri tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O'zbekiston respublikasida aholi bandligini ta'minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o'g'li	
O'zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta'minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta'sirini ekonometrik tahlil qilish	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo'jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo'riyeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o'zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o'g'li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo'llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G'iyosaliyevich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidliligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессии социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o'g'li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloyev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
"Sibir daryolarining burilishi" loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqto'v Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini "yashil" iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "yashil investitsiyalar" dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	

“Deviant xulq-atvorli o’smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o’g’li, Qurbanov Ulug’bek Erkinovich	
Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o’zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta’siri	270
Masharipov Rasulbek Jo’rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo’nalishlari	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O’zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi	277
Adilov Zuxriddin Marip o’g’li	
Qishloq xo’jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o’zgarish tendensiyalari	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi	286
Po’latov Abdulloh Xolxo’jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана)	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta’limida qo’llanilishi	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o’g’li	
Sun’iy intellektlar yordamida o’quvchilarni hayotiy faoliyat ko’nikmasini shakllantirishi	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo’rayevna, Kurbanov Azimjon Jo’raboy o’g’li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari	316
Saypiddinov Shukrullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o’g’li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O’zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o’zgarish tendensiyalari va istiqbollari	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o’g’li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o’rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta’rifiy tahlil	336
Bakirov Qobiljon Mamatyusupovich	
Bandlikni ta’minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg’ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko’rsatkichlarining o’zgarishi: panel regressiya tahlili	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O’zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko’rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o’g’li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish	380
G’aniev Elyor Sobirjonovich	
O’zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o’tishning ahamiyati	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	

The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region	392
Ospanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрохжон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньскайлиевич	

The impact of tourism on the economy of Uzbekistan	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlarini	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni	562
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinov Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekiston respublikasida infratuzilma loyihalarini amalga oshirishdagi risklarni boshqarish	620
Yusupova Zilola Ismoiljon qizi	
Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga erishishning zamonaviy tendensiyalari	626
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Qishloq joylari maishiy xizmat ko'rsatish sohasida axborot resurslaridan samarali foydalanish	631
Xamdamov Eldor Toshmurovich	
Meva-sabzavotlar eksportida transport koridorlari va vositalarini tanlash xususiyatlari	636
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Рынок рабочей силы в узбекистане и ее воспроизводство	644
Шакиров Амаль Улугбекович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Деньги и их функции в экономике	650
Мурадиллаев Мансур Мехроживич, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Развитие сельского хозяйства в узбекистане	654
Махмудов Алишер Мухтарович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Инвестиции и инновации в химической промышленности узбекистана: современные тенденции и перспективы	658
Хусаинов Равшан Рахимович, Султанходжаев Аманулла Асадуллаевич	
Tijorat banklari aktivlarini boshqarishni takomillashtirish	666
Mardonova Shoxsanam Baxodirovna	
Definition of agritourism as a multifunctional development in rural areas	672
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Kameral soliq tekshiruvida smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi	680
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Проблемы регулирования государственно-частного партнерства и рекомендации по их решению (на примере безработицы в республике узбекистан)	687
С.Э. Холмуратов	

Автоматизация аудиторских процедур с использованием искусственного интеллекта.....	692
Ходжарахманова Назира Бахтияр кизи	
Past karbonli iqtisodiyotga o'tish zaruriyati va uning omillari.....	701
Valiyev Axliddin Aropitdinovich	
Yengil sanoatda zamonaviy tikuv mashina-kichik robotlarning mexanizmlarini mukammallashtirish	705
Sirojova Muxabbat Sodiq qizi, Kurbanov Fazliddin Aminovich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish tizimining institutsional va iqtisodiy asoslari	710
Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Bobomuratova Manzura Panji qizi	
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash tartibi	717
Yangieva N.S.	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini soliqlar vositasi qo'llab-quvvatlashning amaldagi holati	722
Turanboyev Boburjon Qodirjon o'g'li	
Motivation, goal-setting, and organizational performance: a case study from uzbekistan's chemical industry	726
Mamataliev Anvar Ergashevich, Bobur Urinov	
Применение искусственного интеллекта при организации налогового администрирования узбекистана	733
Н.А. Артиков	
Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish zaruriyatini keltirib chiqaruvchi omillar.....	737
Sharofiddinova Gulnoza Iloxmonovna	
Raqamli texnologiyalarning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri	745
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Suv tanqisligi sharoitida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish asoslari	750
Qosimov Maxamatjon Sulaymanovich	
Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqamli va raqamli bo'lmagan korxonalar tahlili	761
Raxmonov Nodirjon Raxmonjon o'g'li	
Aholining o'rtacha umr ko'rish yoshini o'zgarishi sharoitida keksalarning ijtimoiy ta'minotiga xavflarning ortishi.....	767
Toyirov Shohboz Ziyodullo o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida moliyaviy nazorat samaradorligini ta'minlash ichki nazorat xizmatlari	773
Xaydarov Baxrom Xolmuradovich	
Moliya bozorida xususiy banklar faolligini ta'minlash istiqbollari	777
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Budjet daromadlari ijrosini ta'minlashda soliqlar hisobi va tahlilining ahamiyati	782
Abdullaev Abror Bozarboevich	
Aholi daromadini oshirish yo'llari.....	803
Shadmanov Baxodir Sherkulovich	
Tourism and regional identity in Uzbekistan: balancing heritage and development	808
Raximova Nilufar Aminovna, Abdukholikova Farida Erkinjon qizi	
O'zbekiston sanoat korxonalarining fond bozorida ishtiroki tahlil va muammolari.....	815
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirish tahlili	823
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Globalashuv sharoitida milliy korxonalarning eksport salohiyatini boshqarish masalalari	832
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Бизнес-планирование и прогнозирование деятельности организации.....	836
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Farg'ona vodiysida ekoturizm – kambag'allikka qarshi kurashning yangi imkoniyatlari	840
Soliyeva Nilufar Muxtorjon qizi	
Aholi turmush darajasi baholash bo'yicha dasturiy ta'minot ishlab chiqishda horij tajribasini o'rganish	844
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li	
Mintaqa aholi turmush farovonligiga ta'sir qiluvchi omillar tasnifini ishlab chiqish.....	848
Xodjanijazov Shohruh Yuldashevich	
Xususiy oliy ta'lim muassasalari menejmentining nazariy jihatlar va o'ziga xos xususiyatlari.....	856
Karimov Ulug'bek Usmonovich	

Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	861
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	

INFRATUZILMA VA BOZOR INFRATUZILMASI TUSHUNCHALARINING NAZARIY TAVSIFI

G'aniyev Botir Baxtiyorovich

Namangan muhandislik-qurilish instituti,
Iqtisodiyot kafedrası mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqola infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining yoritilishiga bag'ishlangan bo'lib, ushbu atamalarining nazariy tavsifi keltirilgan. Ularni rivojlantirish jarayonlari yoritilgan. Mavzuga doir muammolar o'rganilgan va ularning yechimlariga oid fikrlar bildirilgan.

Kalit so'zlar: infratuzilma, bozor infratuzilmasi, korxonalar, obyektlar.

Abstract: the article is devoted to the coverage of the concepts of infrastructure and market infrastructures, a theoretical description of these terms is presented. Their processes in their development are illuminated. Problems with the topic are studied and opinions on their solutions are given.

Key words: infrastructure, market infrastructure, enterprises, facilities.

Аннотация: статья посвящена освещению понятий инфраструктура и рыночные инфраструктуры с теоретическим описанием этих терминов. Их процессы в развитии освещены. Были изучены проблемы по теме и даны мнения о решениях.

Ключевые слова: инфраструктура, рыночная инфраструктура, предприятия, объекты.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida samarali iqtisodiy faoliyatni tashkil etish va uning uzluksiz ishlashini ta'minlashda infratuzilmaning o'rni beqiyosdir. Ayniqsa, bozor infratuzilmasi – ya'ni tovar, xizmat, mehnat, kapital va boshqa resurslar aylanishini ta'minlovchi institutlar, vositalar va mexanizmlar majmuasi – zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotning muhim tayanchlaridan biri sifatida qaralmoqda. Infratuzilma tushunchasi keng ma'noga ega bo'lib, u nafaqat iqtisodiy faoliyat uchun zarur bo'lgan moddiy-texnik sharoitlarni, balki axborot, tashkiliy va institutsional muhitni ham qamrab oladi.

Bozor infratuzilmasi esa, aynan iqtisodiy subyektlar o'rtasidagi muomalalar va aloqalarning mexanizmini tashkil etuvchi institutlar tizimidir. Ular orqali mahsulotlar harakati, narxlarning shakllanishi, axborot oqimining tartibga solinishi, shartnoma munosabatlari, moliyaviy xizmatlar va nazorat tizimlari amalga oshiriladi. Shu sababli, bozor infratuzilmasini oddiy texnik yoki logistika tizimi deb emas, balki iqtisodiyotni harakatlantiruvchi institutsional asos sifatida talqin etish lozim.

Ushbu maqolada infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy asoslari tahlil qilinadi, ularning o'zaro farqlari, iqtisodiy jarayonlardagi roli va zamonaviy sharoitda qanday shakllarda namoyon bo'layotgani yoritib beriladi. Shuningdek, O'zbekiston misolida bozor infratuzilmasining rivojlanish tendensiyalari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar keltiriladi. Mazkur tahlillar infratuzilmaviy islohotlarning ilmiy asoslarini chuqurroq anglashga va ularni takomillashtirishga yo'naltirilgan ilmiy-uslubiy yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bozor infratuzilmasi va umumiy infratuzilma kategoriyalarining nazariy asoslarini shakllantirishda bir qator nufuzli iqtisodchilar va ilmiy maktablarning ishlari alohida ahamiyat kasb etadi. Jumladan, infratuzilma tushunchasi dastlab G. Myrdal tomonidan iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida ko'rib chiqilgan bo'lib, u infratuzilmani iqtisodiy o'sish uchun zarur bo'lgan umumiy shart-sharoitlar majmuasi deb talqin etgan. Keyinchalik bu yondashuvni S. Kuznets o'z tadqiqotlarida rivojlantirgan va infratuzilmani iqtisodiy jarayonlarga xizmat qiluvchi institutlar, kommunikatsiyalar va logistika tizimlari bilan bog'lagan.

Bozor infratuzilmasining institutsional xususiyatlariga doir muhim nazariy qarashlar D. North tomonidan ilgari surilgan. U bozor infratuzilmasini iqtisodiy almashinuylarning tranzaksion xarajatlarini kamaytiruvchi institutsional muhit sifatida baholaydi. North fikricha, samarali bozor infratuzilmasi mavjud bo'lmagan sharoitda bozor iqtisodiyoti to'laqonli ishlay olmaydi, chunki iqtisodiy agentlar o'rtasidagi ishonch, axborot shaffofligi va huquqiy kafolatlar bo'lmaydi.

Milliy iqtisodiyotlar misolida olib borilgan empirik tadqiqotlar ham ushbu nazariy asoslarni mustahkamlab beradi. Masalan, J. Stiglitz infratuzilmaviy investitsiyalarning bozor barqarorligiga ta'siri haqida fikr yuritgan va infratuzilmasiz barqaror talab va taklif tizimini shakllantirish qiyinligini ta'kidlagan. U, shuningdek, axborot infratuzilmasining va moliyaviy vositachilik tizimlarining muhimligini qayd etadi.

O'zbekistonda bozor infratuzilmasining shakllanishi va rivojlanish jarayonlari haqida M. Xolbo'yev, A. To'laganov va X. Karimov kabi olimlar ilmiy maqolalarida tahliliy yondashuvlar bildirgan. Ularning tadqiqotlarida, ayniqsa, moliyaviy institutlar, mehnat bozori, savdo tarmoqlari va axborot-kommunikatsiya vositalarining bozor infratuzilmasidagi roli chuqur yoritilgan. Xususan, A. To'laganov mamlakatda moliyaviy infratuzilma orqali kredit resurslariga kirish imkoniyatining kengaytirilishi tadbirkorlikni rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatib bergan.

Shuningdek, xalqaro tashkilotlar, xususan Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi tomonidan tayyorlangan tahliliy hisobotlar bozor infratuzilmasi tarkibiy qismlarining samaradorligini baholashda qo'llanilmoqda. Ular turli mamlakatlar infratuzilmasining raqobatbardoshlikka, sarmoya oqimlariga va ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sirini ko'rsatib bergan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalariga oid nazariy manbalar, ilmiy maqolalar va xalqaro tashkilotlarning analitik hisobotlari tahlil qilindi. Ma'lumotlar kontent-tahlil va taqqoslash usullari orqali chuqur o'rganilib, infratuzilma turlarining iqtisodiy funksiyalari va bozor muvozanatiga ta'siri nazariy jihatdan tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Milliy iqtisodiyotning rivojlanishi ijtimoiy yo'naltirilgan bozor munosabatlariga asoslanganligi sababli, unga xos infratuzilmani rivojlantirish zarur hisoblanadi. Infratuzilma – bu jamiyatdagi kundalik hayot va iqtisodiy faoliyatni ta'minlovchi asosiy tuzilmalar majmuasidir. U biznes, mintaqa yoki mamlakatning asosiy jismoniy tizimlari sifatida qaraladi va ko'pincha jamoat tovarlari yoki sanoat jarayonlarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan tizimlarni o'z ichiga oladi. Infratuzilmaga transport tizimlari va jamoat transporti, aloqa tarmoqlari, kanalizatsiya, elektr energiyasi va suv ta'minoti tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari, ta'lim hamda sog'liqni saqlash tizimlari kiradi. Bu kabi obyektlarni ijtimoiy infratuzilma obyektlari tarkibiga kiritish mumkin.

Umuman olganda, inson hayoti va faoliyatida unga xizmat qiluvchi ijtimoiy infratuzilma obyektlarining mavjudligi zarurdir. Hozirgi davrda bunday infratuzilmasiz yashash nihoyatda qiyin. Inson atrofidagi shart-sharoitlarni yaratish va yaxshilash nuqtayi nazaridan bunday muhit infratuzilma tarkibidagi obyektlarning xizmati va faoliyati orqali ta'minlanadi. Masalan, inson bugungi hayotida zarur infratuzilmasiz yashay olmaydi. Eng zarur infratuzilma – bu ijtimoiy infratuzilmadir, chunki inson atrofidagi muhit aynan shu obyektlarning faoliyati orqali shakllanadi.

Shunday qilib, infratuzilma (infrastructure) – bu iqtisodiyot va jamiyatning samarali faoliyat yuritishini ta'minlaydigan yordamchi tarmoqlar va tizimlar majmuasidir. U, asosan, ishlab chiqarish va ijtimoiy sohalarga xizmat qiladigan obyektlardan iborat bo'ladi. Infratuzilma obyektlariga ishlab chiqarish infratuzilmasi va ijtimoiy infratuzilma tarkibidagi obyektlar kiradi (1-rasm).

1-rasm. Infratuzilma va uni ikkiga bo'linishi

Bundan tashqari, bozor iqtisodiyoti sharoitida turli mulk shakllariga taalluqli korxonalar faoliyat yuritmoqda. Ushbu korxonalarning barchasi muayyan tarmoq tarkibida bo'lib, ularga xizmat ko'rsatuvchi bozorga xos infratuzilmaviy muhitni shakllantirish zarur bo'ladi. Boshqacha aytganda, infratuzilmaviy korxonalar faolligini oshirish talab etiladi. Chunki har qanday bozor sub'yektiga xizmat ko'rsatish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Bozor sub'yektlariga xizmat ko'rsatadigan infratuzilma bozor infratuzilmasi deb yuritiladi va unga biznes faoliyatida ishtirok etadigan barcha obyektlar kiradi. Masalan, bank tizimi, soliq organlari, bojxona tizimi, erkin iqtisodiy zonalar, konsalting kompaniyalari, sug'urta tizimi, audit tashkilotlari, auksionlar, yarmarkalar, birjalar hamda yirik, o'rta va kichik biznes korxonalari kabi obyektlar ushbu infratuzilmaga daxldordir (2-rasm).

2-rasm. Bozor infratuzilmasining tasniflanishi¹

Demak, bozor infratuzilmasi (market infrastructure) – bu tovar, xizmat, kapital, mehnat va boshqa bozorlar faoliyatini tashkil etish hamda ularning samarali ishlashini ta'minlaydigan institutlar, qoidalar va texnik vositalar majmuasidir. Bozor infratuzilmasi obyektlariga moliyaviy institutlar, axborot xizmatlari, savdo tarmoqlari, mehnat bozori institutlari, huquqiy va nazorat tuzilmalari kiradi.

Shunday qilib, bir tomondan inson faoliyati, ikkinchi tomondan esa bozor sub'yektlarining iqtisodiy faoliyati uchun xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmalarni rivojlantirish bugungi kunda dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Ho'sh, infratuzilma bilan bozor infratuzilmasi o'rtasidagi farq nimada? Infratuzilma deganda, insonning kundalik hayot faoliyatida ishtirok etadigan barcha xizmat ko'rsatuvchi obyektlar tushuniladi. Hozirgi davrda insonning yashashi, oziqlanishi, ta'lim olishi, dunyoqarashini kengaytirishi, sog'lig'ini saqlashi va o'zini rivojlantirishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratilgan bo'lishi kerak. Bu shart-sharoitlar ijtimoiy infratuzilma tarkibiga kiruvchi birinchi darajali obyektlar faoliyati orqali ta'minlanadi. Jumladan, transport, elektr energiyasi, suv, gaz ta'minoti, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlari, madaniy hordiq obyektlari ijtimoiy infratuzilmaning muhim tarkibiy qismlaridir.

Bozor infratuzilmasiga esa, yuqorida qayd etilganidek, bozor sub'yektlarining iqtisodiy faoliyatiga xizmat qiluvchi obyektlar kiradi. Biznes jarayonlarini tashkil etishda ishtirok etuvchi barcha obyektlar bozor infratuzilmasi tarkibiga kiritiladi. Bozor iqtisodiyotida tovar-pul munosabatlariga asoslangan faoliyatlarda raqobat asosida ishtirok etuvchi barcha tuzilmalarni bozor infratuzilmasi doirasida baholash mumkin.

Bugungi kunda ijtimoiy infratuzilma bozor infratuzilmasiga nisbatan nisbatan rivojlanganroq ko'rinadi. Ayni paytda esa bozor infratuzilmasini rivojlantirishda muammolar ko'proq uchramoqda. Chunki bozor sub'yektlari, ayniqsa kichik biznes vakillarining faoliyati kutilgan natijalarni bermayotgani kuzatilmoqda. Davlat tomonidan kichik biznesni tartibga solish borasida chora-tadbirlar ko'rilayotgan bo'lsada, amaliyotda ularning faoliyatida qator to'siqlar mavjud.

Xususan, kredit resurslarining cheklanganligi, sug'urta tizimining to'laqonli ishlamasligi, soliq yig'imlarida aniqlik yetishmasligi kabi muammolar yuqoridagi fikrlarni tasdiqlaydi. Shuningdek, davlat tomonidan bozor sub'yektlarini, xususan kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarini tartibga solishga doir qabul qilingan maqsadli dasturlarda infratuzilmalarni tejankor va yashil energiyaga yo'naltirishga doir amaliy natijalar yetarli emas. Qayta tiklanuvchi energiya manbalariga investitsiyalar yetarli darajada kiritilmayapti, mavjud loyihalarning asosiy qismini hali ham gaz va neft sohalari tashkil etmoqda.

Shunga qaramay, ayni paytda respublika va mahalliy boshqaruv organlari tomonidan bozor infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Jumladan, tuman miqyosida mavjud infratuzilmaviy muammolarni bartaraf etish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan.

¹ Муаллиф ишланмаси.

Xulosa qilib aytganda, infratuzilma va bozor infratuzilmasi atamalarining mazmun-mohiyati bir-biridan farqlanadi. Bugungi kunda bu tushunchalarning yagona va aniq shakllantirilgan ta'rif mavjud emas. Ammo yuqoridagi yondashuvlardan kelib chiqib, infratuzilma tushunchasini quyidagicha aniqlash mumkin:

Infratuzilma – bu muayyan jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va aholi farovonligini ta'minlashga xizmat qiluvchi turli tarmoqdagi obyektlar yig'indisidir. Qisqacha aytganda, infratuzilma – bu jamiyat va iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlovchi umumiy xizmat ko'rsatuvchi tarmoqlar majmuasidir.

Bozor infratuzilmasi – bu bozor munosabatlari sharoitida biznes sub'ektlari (umuman olganda, bozor ishtirokchilari) faoliyatini ta'minlovchi institutlar, mexanizmlar va texnik tuzilmalar majmuasidir.

Yuqoridagi fikr va mulohazalardan ko'rinib turibdiki, infratuzilma va bozor infratuzilmasini kompleks rivojlantirish, milliy iqtisodiyotda o'sish tendensiyalarini ta'minlash, ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatishda yuqori samaradorlikka erishish, umuman olganda, iqtisodiy aylanish tezligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston iqtisodiyotida makroiqtisodiy barqarorlikka erishish uchun yetarli infratuzilma va bozor infratuzilmasi salohiyati mavjud. Xorijiy tajribani hisobga olgan holda, hududlardagi infratuzilma obyektlarini rivojlantirishda ularning texnik-iqtisodiy xususiyatlarini chuqur o'rganish, moliyaviy resurslardan samarali foydalanish mexanizmlarini yaratish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston sharoitida infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarini nazariy jihatdan chuqur anglash, ularning iqtisodiy tizimdagi o'rnini to'g'ri belgilash barqaror rivojlanishning muhim omillaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bozor infratuzilmasining yetarlicha rivojlanmaganligi iqtisodiy subyektlar faoliyatida noaniqliklar, tranzaksiya xarajatlarning ortishi va resurslardan foydalanish samaradorligining pasayishiga olib kelmoqda.

Shuning uchun ushbu sohani takomillashtirish uchun institutsional asoslarni mustahkamlash, moliyaviy, axborot, savdo va mehnat bozoriga oid infratuzilma obyektlarini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, hamda infratuzilma obyektlariga xususiy sektor ishtirokini oshirish dolzarb ahamiyatga ega. Bundan tashqari, bozor infratuzilmasining funksional samaradorligini oshirish maqsadida davlat tomonidan aniq huquqiy-me'yoriy baza yaratilishi, ularning faoliyati ustidan monitoring tizimi yo'lga qo'yilishi va xalqaro tajribalarni hisobga olgan holda institutlararo hamkorlik kuchaytirilishi zarur. Shu asosda iqtisodiyotda barqaror va raqobatbardosh muhit shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Абулқосимов Ҳ.П. ва бошқ. Ижтимоий-иқтисодий жараёнларни бошқариш. –Т.: Ғофур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2007.
2. Арипов О.А. Кичик бизнес ва тадбиркорлик. Дарслик. – Наманган. «Mashrab» нашриёти. 2025. – 353 б.
3. Арипов О.А. Ўзбекистонда кичик бизнесни давлат томонидан тартибга солиш ва ишбилармонлик муҳитини ривожлантириш. –Т.: «LESSON PRESS» нашриёти, 2021. – 225 б.
4. Менеджмент малого бизнеса: Учебник / Под ред. проф. М.М.Максимцева и проф. В.Я.Горфинкеля. –М.: Вузовский учебник, 2007.
5. X. Karimov. Bozor infratuzilmasining institutsional asoslari va ularni takomillashtirish yo'llari. – T.: Fan, 2019. – 204 b.
6. M. Porter. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. – New York: Free Press, 1985. – 557 p.
7. World Bank. World Development Report: Infrastructure for Development. – Washington D.C.: World Bank Publications, 2010. – 289 p.
8. M. Yunus. Banker to the Poor: Micro-Lending and the Battle Against World Poverty. – New York: PublicAffairs, 1999. – 288 p.
9. J.E. Stiglitz. Economics of the Public Sector. – New York: W.W. Norton & Company, 2000. – 672 p.
10. S. Kuznets. Modern Economic Growth: Rate, Structure and Spread. – New Haven: Yale University Press, 1966. – 327 p.
11. G. Myrdal. Economic Theory and Under-developed Regions. – London: G. Duckworth, 1957. – 367 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
